

Svenska kvinnor i krig

Stridsscen från 1700-talet med minst tre kvinnliga soldater (AI-genererat)

Brita Olofsdotter

Brita var född i Finland. När hon blev änka efter Nils Simonsson så klädde hon sig i manskläder och tog värvning som ryttare. 1569 i Livland blev hon dödad förmodligen träffad av en kula från en musköt.

Brita Olofsdotter är Sveriges första bekräftade kvinnliga soldat.

Lisbetha Olsdotter / Mats Ersson

Hon kom ifrån Tysslinge torp i Östuna socken. Där var hon gift och hade två barn men makens beteende gjorde att hon flydde hemmet.

En väninna upptäckte att Lisbetha var lesbisk och fick henne att börja klä ut sig till Mats Ersson.

1678 tog Lisbetha tjänst som dräng hos länsman Jon Persson i Alby i Botkyrka Socken. Men blir tvingad av skepparen Erik Persson Arnelii att värva sig till soldat. Hon får 300 daler i sold (lön) och ger Arnelii 26 daler.

Under hans tjänstgöring deltog han samvetsgrant under alla militärovningar. Kunde t.o.m. urinerar stående med hjälp av ett horn.

Han gifter sig i kyrkan med en kvinna, Kerstin Ersdotter.

Men könet uppdagas När han/ hon anklagas för detta hemska brott så döms hon till döden i häradstinget och den 12 november 1679 stadfäster Svea hovrätt domen.

Hon halshöggs 1679 på Hötorget i Stockholm. Det ansågs viktigt att hon insåg vilken synd hon begått och att hon ångrade sig innan hon avrättades. Därför var hon vid avrättningen klädd i manskläder med en kvinnlig huvudbonad.

Anna Jöransdotter / Johan Haritu / Magnus Johansson

Anna Jöransdotter var piga i Åbo fram till 1712. Hon blev inblandad i en stöld och för att klara sig så förklädde hon sig till Johan Haritu.

Som man gifte hon sig med Marja Kihjl. Då kallade hon sig Magnus Johansson och var klockare i Lovö församling.

Men äktenskapet sprack och "Magnus" började vandra omkring som luffare. Då blev han tagen av länsman och i egenskap av lösdrivare tvångsrekryterad till soldat.

Han tjänade under Karl XII i den svenska armén i 1½ år i det stora nordiska kriget.

Men på ett supkalas blev han redlös och när han skulle kläs av och läggas i säng så upptäcktes att han var en kvinna

Det blev rättegång 1714 och både hon och Marja dömdes till fängelse och straffarbete.

Ulrika Eleonora Stålhammar / Vilhelm Edstedh

Ulrika Eleonora (1683-1733) var en av sex döttrar till överstelöjtnant Johan Stålhammar. Hon tyckte redan som barn mer om manliga sysslor än kvinnliga. Man tyckte att det var synd att hon inte föddes som man.

När föräldrarna och gården sätts i kvarstad så tar hon 1712 steget att förklarar sig till man Vilhelm Edstedh.

Han får en tjänst som taffeltäckare och sedan blir han anställd som dräng hos en gardeslöjtnant. Därefter tar han 1715 värvning som korpral vid ett "faktori".

Ulrika Eleonora Stålhammar förklädd till Vilhelm Edstedh

År 1716-1726 är han gift med pigan Maria Lönman som utsatts för våldtäkt och inte ville ha något intimt förhållande.

Ulrikas syster Katarina, fick reda på hennes hemlighet och förebrådde henne. Då tog han avsked från armén och återvände till sin familj. Han bad sin farbrors änka, godsägaren Sofia Drake af Torp och Hamra om hjälp.

Sofia tog hand om Ulrikas "fru" Maria Lönman och skickade Ulrika till släktingar i Värmland där hon fick vänja sig vid att bära kvinnokläder igen, sen åkte hon till Danmark och anmälde in sig själv till de svenska myndigheterna.

Hon ställdes inför rätta och anklagelserna löd, att hon hade klätt ut sig till man, tjänstgjort som soldat och gift sig med en kvinna.

På 1700-talet var kunde att klä sig till det motsatta könet leda till en dödsdom. Göta hovrätt avgjorde att paret brutit mot naturens ordning, men frikändes båda för att ha utövat sexuellt umgänge. Men Ulrika var adlig och hon fick bara en månads fängelse medan Maria fick 8 dagar.

Margareta Elisabeth Roos och ibland Anna Stina Roos

Hon var född 1696 i nuvarande Estland och dog 1772-02-16. Hennes far var officer i den svenska armén och 1713 klädde hon sig i manskläder och sökte värvning.

Hon var en duktig soldat och avancerade till underofficer. När kriget var slut 1721 blev han hovmästare hos grevinnan Hedvig Wilhelmina Oxenstierna.

1721 Fröken Roos som hovmästare (AI-genererat med ChatGPT)

Hon avslöjades i samband med att hon var sängliggande och sjuk. Men hennes arbetsgivare var lojal mot henne och teg om hennes förklädnad.

Nu kom hon ut som kvinna. Hon gifte sig med den skotske officeren John Irwing medan hon fortsatte arbeta åt grevinnan men nu som hovdam.

Med John fick hon flera barn och paret levde tillsammans fram till makens död 1744. Hon dog hos äldsta dottern i prästgården i Upplands-Bro.

Brita Hagberg / Petter Hagström

Brita (1756-1825) gifte sig med en skräddare, Anders Hagberg 1788 men han blev inkallad som gardist när kriget kom. Hon blev ensam när han försvann in i krigstjänst. Då beslöt hon sig för att ta värvning som soldaten Petter Hagström.

Hon deltog i Gustav III Ryska krig 1788-1790. Där hamnade hon i strid i Viborgska gatloppet samt slaget om Svensksund. Vid Svensksund blev hon skadad men fortsatte att strida.

Vid Björksö sund skadades hon i bröstet. Hennes tapperhet noterades men eftersom skadan var allvarlig bars hon under däck för vård. Där upptäcktes naturligtvis hennes kön och amiralen underrättades men glömde bort det under kaoset.

När kriget var slut erinrade han sig att han hade en kvinna under sitt befäl och anmälde detta till Kungen.

Gustav III lovade henne då medalj och pengar, men löftet glömdes bort.

Paret återförenades efter kriget och fick två barn tillsammans. Brita fick tillstånd att bedriva kringgående gatmångleri med livsmedel. 1802 fick hon ett fast ställe vid hörnet Oxtorgsgatan-Malmskillnadsgatan som förnyades sista gången 1819. Där stod hon i sitt lilla pepparkaksstånd med medalj på bröstet.

För hon fick till slut medaljen för tapperhet till sjöss. Dessutom ett korpralskap från Svea livgarde samt en pension på 3 riksdaler om året.

Catharina "Carin" du Rietz

Carin du Rietz föddes 14 oktober 1766 på Sommenäs, som äldsta dottern i en syskonskara på 14. Far var adliga löjtnanten Carl du Rietz och mor Eva Christina Cronhielm.

Föräldrarna hårdhet och hennes äventyrslystnad påeldad av att ha läst många romantiska romaner fick henne att tre gånger rymma hemifrån. Sista gången klädde hon ut sig till man och tog värving i det kungliga livgardet vid hovet i Stockholm.

I livgardet blev hon ivrigt uppvaktad av såväl kvinnor som män och hade svårt att värja sig från den ivriga uppvaktningen.

En dag när Gustav III passerade förbi en rad med uppställda soldater på ett led, föll hon på knä framför honom och avslöjades sig som kvinna.

Kungen blev road och lät henne slippa straff. Förmodligen för att han haft en intim relation med en nära släkting till henne.

Carin gifte sig 1787 med prästen Erik Johan Paulin (1760–1788). Paulin fick Kungsbacka pastorat. Där avled Carin du Rietz i barnsäng 31 juli 1788. Hennes man och barnet dog även de strax därefter.

Elisa Servenius

Hon var född Bernström 1775-08-18 och förmodligen änka när hon träffade den holländska soldaten Bernhard Servenius vid Drottningens livregemente till fot. Då arbetade hon som piga på Svea Livgarde i Kungsängen

År 1809 gifte sig Elisa och Bernhard. Kort därefter drog han ut i krig som en del av Västerbotensexpeditionen i kriget mot ryssarna.

På en av dessa båtar fanns Bernhard. Där fanns också hustrun som förklätt sig till man. Hon upptäcktes, men fick tillstånd att vara kvar som piga men inte som soldat.

Vid drabbningen i Sävenäs 19/8 mellan 4600 svenskar och 5500 ryssar försvann Bernhard och man trodde att han blivit dödad, Men han hade blivit rysk krigsfånge.

Under drabbningen vårdade Elise sårade och klädd i uniform så samlade hon ihop ammunition, som hon sedan räckte vidare till soldaterna.

34-åriga Elisa samlar patroner på slagfältet (AI-genererat)

Ryssarna segrade i Sävenäs men förlorade dagen därpå skärmytslingen i Ratan tack vare den svenska flottans beskjutning. De drog sig norrut till Piteå och plundrade staden.

Elisa som var säker på att hennes man levde följde efter i en av båtarna förklädd till soldat men hon upptäcktes och det uppdagades att hon var kvinna.

Officerare, som kände igen henne framförde till amiral Puke att hon inte skulle utsättas för vidare provningar och berättade om hennes mod på slagfältet. Puke blev imponerad och tilldelade henne

medaljen för tapperhet i fält som enda kvinna som fått medaljen.

Fredsavtalet undertecknades i Fredrikshamn den 17 september 1809 och innebar att Finland, Åland samt delar av dåvarande Västerbotten och Lappland avträdde till Ryssland och blev Storfurstendömet Finland.

År 1810 återvände Bernhard från sin ryska fångenskap. Då följde paret med regementet ner till Stralsund i Svenska Pommern. Området avträdde och tillföll Preussen 1815. Regimentets soldater och officerare löstes från sin ed till Sverige. Där försvinner spåren av Elisa och Bernhard.

Stig Sandström